

TAUTOLOGIA QUINTA.

**TOLLE FILIUM TUUM, QUEM DILIGIS
Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi
offeres eum in holocaustum.**

Genes. 22. v. 2.

EXPOSITIO LITERÆ.

LAUS est debita constructur ineptè, ni sciatur ab audientibus unde. Magni planè vir Abraham dixit Ambrosius, uti vidimus *Tautolog.* 3. num. 1. & multarum virtutum clarus insignibus. Dotes animi maximæ, & instrumentis singularibus eximie: in cunctis apprimè inclutus, & à celo divino quodam munere hominibus commendatus. Aprius quàm de Alcide Seneca in *Hercul.* Octavo Act. 1. v. 1502. dicere de Abrahamo quimus:

Contulit celo decus:

Natura concepit in laudes Iovis.

Senec.
Mar. Vict.
Elegia Abra
hæ.
Venant.

Hinc Marius Victor lib. 3. *Histor. Genes.* v. 327. Vir, canit, dignus celo. Et Venantius Honor. Fortunatus lib. 8. in Carm. de Gaudij. & spe vite eterna v. 11. Patriarcharum resonant modulamina vocum, Inter quos Abrahæ est maxima palma.

Plus gessit,
quam quod
gloria am-
bitus finxit.
Ambros.

Magnus quidem Abraham ab omnibus laudatur; sed unde plausus origo modò profertur. Magnus (subdit Ambrosius lib. 1. de *Abrah.* cap. 2.) quem votis suis Philosophia non potuit aquare. Minus est, quod illa finxit, quam quod iste gessit; maiorque ambitio- so eloquentia mendacio simplex veritatis fides. Pertruncetur celeberrimorum Poëtarum meditatum fictionem, ut possimus apertè ostendere veritatem.

Iphigenia à
patre immo-
lata.
Senec.

2 Finxit cogitatio vana, fumivendula Gentilium, prutrigine gloriæ quasi morsu dipfadis perceptorum, Regem, & ducem ducem Agamemnonem filiam Iphigeniam immolasse Dianæ. Constat ex Seneca in *Troad.* Act. 2. v. 247.

At tua natam parens

Helena immolasti.

Boetij

Boëtij de *Consol.* Philosoph. lib. 4. metr. 7. v. 4. Ille dum Gratiæ dare vela clausit Optat, & ventos redimit cruore; Exiit patrem, miserumque tristis Foderat nata iugulum sacerdos.

Ovidij

Ovidij solutori Calamo, & dulciori camicena lib. 12. *Metamorph.* Fabul. 1. succinit; Sanguine virgineo placandam virginis iram Esse Dea. Postquam pietatem publica causa, Rexque patrem vicit; castumque datura cruorem; Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris.

Lucretij

Lucretij de *Rer. natur.* lib. 1. v. 84. & carpit, & refert. Religio peperit scelerosa, atque impia facta. Aulide quo pacto Triviai (Dianæ) virginis aram Iphianassai turparunt sanguine foedè Ductores Danam dilecti, prima virorum. Quo simul insula virgineos circumdata comptus Ex utraque pari malarum parte profusa est: Et mortuum simul ante aras adstrare parentem.

Idem Virgilius lib. 2. *Æneid.* v. 116. Horatius lib. 2. *Satyr.* 3. v. 199. Euripides in *Iphige*

nia

nia in *Aulide*, Sophocles in *Electra*, Pausanias in *Boeoticis*. Chartar. in *Diana*, fol. 69. Cicer. lib. 3. *Officior.* Marc. Senec. *Suasor.* 3. & Calsiodorus *Var.* lib. 5. Epist. 24. Unde ne quid fictioni de vera historia deesset (ut pateat de nostris sacramentis fabula ab Ethnicis ficta) sicut aries pro Isacæ succidanea fuit hostiaz non aliter cervæ pro Iphigenia. Ita Vinc. Chartar. ubi supr. canitque subinde Ovidius:

Vista Dea est, nubemque oculis obiecit: & inter Officium turbamque sacri, voceque precantum Supposita fertur misisse Mycenida cervæ.

3 Finxit, Erechateum Atheniensium regem gnatam Praxitheam pro salute patriæ obtulisse Proserpinæ. Scribunt Cicero pro *Sestio*, & Demaratus lib. 1. *Rer. Tragicar.* Finxit, Mariam filiam Dijs Averruncanis consecrassè ingulo, & potitum fuisse concepto voto: uti refert Dorotheus lib. 4. *Rer. Italic.* ex quo doctissimus Delrio in *Troadem Senecæ*, Finxit idem de Metello Romanorum duce. Ita ergo refert in eiusdem vita Plutarchus. Cùm Patris societatem cum Siculis adversus Romanos machinarentur; Metellus Romanorum dux soli Vestæ rem sacram fecit. Ea ventum clausi adversum immisit. C. autem Iulius aruspex cessaturum edixit, si filiam suam dux immolasset. Coactus itaque hic filiam Metellam produxit matrem. Vesta eius misera, buculam eius in locum immisit, ipsamque Lamulium detulit, & draconem qui ibi colitur, antistitam fecit. Eadem ferè dicit in libell. de *Fortun.* Roman. de Valeria Luperca.

4 Finxit denique Idomeneum Cretensem regem, filium Neptuno immolasse, è Troiæ redeuntem; ut notant Servius in *Illud Virgilij* lib. 3. *Æneid.* v. 122. Idomeneam ducem, & Ludovic. La-Zerda ibid. nam. 6. Hunc conatum habuisse Senacherib, amisso exercito prope Ierosolymam, referunt Rabbi Salomon, & Lyra in cap. 19. lib. 4. *Regum*, & etiam ibid. Abulenis *quæst.* 31. sed à desiderio frustratus, quoniam à filijs circumventus: igitur eum Deo suo Nestroth, ut gratiam demereretur Assyriorum, de cædibus amicum, ac cognatorum dolentium, devovere filios statuisse; parentis antevertere consilium, & in eodem templo occidendi illum occiderunt incautum. Rex Moab haud averfatus est eiusmodi inhumanitatem: siquidem ut dicitur 4. *Reg.* 3. 27. Arrapiens filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocaustum super murum. De lepte dubitant alij, alij asserunt, ut vidimus *Tom. I. Tautolog.* 6. *Didasc.* 1. num. 7. Huiusmodi facinus adorti sape Ethnici, ut auctor est Eusebius lib. 4. de *Prepar. Evangel.* cap. 7. ex quibus crudelitas (quæ maxima demonis, sanguinis humani sitibundi, voluptas) inolevit apud Hebræos, ut constat pluribus loc. Unde lege cautum *Levit.* 20. 2. ubi: *Si quis dederit de semine suo Moab, morte moriatur.* Quare illud Amelji pro Amico, ut huic sanguis filiorum à parente iugulatorum esset nobile medicamentum (de quo Antonin. p. 2. tit. 14. cap. 3. Vincent. *Belvac.* lib. 23. cap. 162. & And. Pinto-Ramir. in *Philallesijs*) haud arbitror historiam, sed merè fabulam. Hæc enim sanè ficta, & cum iniuria in miracula vera.

5 Saepè dixi: Finxit, quia licet illud tragicum spectaculum aliquando verum, sæpe saepius fallum.

Pavet animus, artus horridus quassat tremor;

Maiora veris monstra vix capiunt fidem.

Canit Seneca in *Troad.* Act. 2. v. 165. igitur, ut ait Servius in lib. 2. *Æneid.* Virgilij v. 116. Sciendum, in sacris simulata pro veris accipi. Unde cùm de animalibus, quæ difficile inveniantur, est sacrificandum; de pane vel cera fiunt, & pro veris accipiuntur. Hinc est etiam illud eiusdem, lib. 4. v. 512. de sacrificio postremo Didus: Sparserat & latites simulatos fontis Avernij.

Hinc etiam Hecatombæ ficta. Audi Vincem. Chartarium ubi supr. fol. 75. Luna est Hecatombæ dicta, quod in centum ei altaribus viridi ex cespite factis, veteres sacrificarent, centumque ei victimas immolarent, quæ ut plurimum suæ erant, atque oves. Verum si sacrificium esset pro Imperatore; centum leones, quæ aquile maculabantur: atque ideo hoc sacrificium Hecatombæ dicebatur. Neque tamen crediderim, semper tot hæc animalia, quæ in sacrificijs adhibebantur fuisse vera, sed interdum assimolata: solebant enim Veteres nonnumquam ex odoratis rebus, aut aliâ materiâ animal effingere immolandum, quod non nisi magna difficultate inveniretur. Sic enim Cyziceni apud Appianum ex quo Lil. Girald. *Syntagm.* 17. cùm nigram bovem quotannis solebant immolare Proserpinæ, & oblatione Mithridatis non possent quærere; frumentaceam finxerunt, & laci quasi veram immolant: quod quidem accidisse quibusdam rusticis ex Suida refert Pollux in *Onomastic.* lib. 2. cap. 27. igitur cum bos ab aris Herculis iam immolandus aufugisset, at bovem in bo-

Tom. II. Taut.

Na

Virg.

Virg.
Sophoc.
Calsiodor.

Cervæ pro
Iphigenia.
Ovid.
Praxitheæ
immolata,
Cicer.

Metella, &
pro ea su-
ficta buculæ
la.
Plutarche

Mos apud
Priecos sacri-
ficandi pro-
lem.
Rab Salom
Lyr. Abul.

Immolare sibi
legè casti-
tum.
Euseb.

Senecæ

Scrv.
In sacrificijs
olim simulata
pro veris

Virgil.
Luna cur
Hecate dicitur
Hæc

Charta

Hecatombæ
ficta quæ

Poma ex ca-
ra.

venâ fictam, suppositis quatuor ramis pro pedibus, & binis pro cornibus, quasi victimam cædere. Hinc illud apud Plutarchum ubi supr.

Latus Aristagoras natis bene villicus vis
De cera facta dat tibi poma Deus.

Plutarch.

Ne humano sanguine fœdarentur altaria, & simul quoad speciem manerent præca trucia sacrificia, pro veris hominum victimis tempore Numæ subrogabantur imagines. Ideo in Compitalibus (ait Festus Pomp. lib. 17.) manet constitutum, ne humano sanguine sacra polluerent, ut pilas & effigies viriles, & muliebres ex lana in compitis suspende- rent. Laribusque tot pilas quot essent servorum capita, & tot effigies quot essent liberi

Effigies vi-
tinarum
pro victimis

noctu pro victima darent: ut siquod periculum familie immineret, aut triste satum, hoc sacrificij genere expiarent. Unde M. Varro lib. 6. de Ling. Latin. de ritu Argeorum inquit: Argæ sunt ex scirpeis virgultis. Simulachra sunt hominum triginta. Ea quotannis à ponte Sublicio à Sacerdotibus publicè iaci solent in Tyberim. Canit etiam Ovidius lib. 5. Fastor.

Illum stramineo in aquam misisse Quirites:
Herculis exemplo corpora falsa iaci.
Scirpea pro domino Tyberi iactatur imago,
Ut repetat Gratas per freta longa domos.

Ovid.

Et in honorem Bacchi oscilla (quæ sigilla hominum dicebantur, seu imaguncula fictiles) arboribus suspendebantur: de quo videtis Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 11. Turneb. Advers. lib. 20. cap. 7. Martin. de Roa de Die natal. Sacro-prof. cap. 1. & alios antiquæ eruditionis peritos, ad illud Virgilij Georgic. lib. 2. v. 389.

Oscilla
quid:

Oscilla ex alta suscendant mollia pinu.

Virgil.

Maius ergo patet iam, quod Abraham gessit, quam quod Antiquitas finxit: igitur actu- tum ut opere compleat, surgit, dum à Domino audit: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium, quem monstraverò tibi.

Genes. 22.

7 Singula verba emphatica sunt: aliàs ad quid tot geminationes? Ad quid tot tau- tologica voces, Cum sufficeret unumquodque verbum? Si sat, Tolle filium tuum Isaac (in- quirat hic Chryostomus) ad quid, Unigenitum, quem diligis? Hebræi aretalogi more suo nugantes, asserunt Abrahæ factas plures revelationes. Primo enim dictum est: Tolle filium tuum: & respondenti, Duos filios habeo: illic Dominus, Unigenitum. Quilibet dicenti est unigenitum coram matre sua: tertio ait Dominus, Quem diligis. Ergo Utrumque diligere, rel- pondenti; signat Dominus Isaac: quem offeres, &c. Illuste omnino ratiocinium, si finit- gentium cerebrum! Nos cum AA. Catholicis dicimus senel & unicum fuisse præceptum: in quo omnia perspicuè & singillatim expressa, ut ex fortiore tentatione amplior oriretur gloria; atque clarè cognosceret affectuum vincula, queis possit protrahi, vel retrahi ad iniuncta obedientia. Omnia hæc ita nota fuisse Abrahamo, arbitratur Origines in Gens. Homil. 8. Ut adversus fidem animi tota carnis militia repugnaret. Et Ambrosius ubi sup. lib. 1. cap. 2. Ideo addidit singula, ut eius affectum probaret: ne fortè aut imprudenter co- pissè videretur, aut fraus aliqua mandatis celestibus pararetur. Iccirco dicitur Tentatio, de quo infra num. 28.

Chrysof.

8 Occasionem verò huius tentationis autumant Rabbinî grande convivium in die ablactationis Isaac, de quo Genes. 21. 9. Quam longè abeant, patet ex eo, quod Isaac tri- mus esset tenerimus: & super debilem, magis portandum, quam portatorem, pater haud- quaquàm imponeret ligna holocausti. Isaac ductus in occisionem, ad minimum fuit un- decim annos natus, vel duodecim. Ita Aben-Ezra apud Abulensem hic, & Burgensis in Ad- dition. Viginti quinque annorum tunc fuisse; astruit Iosephus lib. 1. Antiq. Iud. cap. 14. Pererit ergo huiusmodi Doctores (quibus sine felle fabulæ nihil dulcè) post regium convivium in ablactatione Isaac, Satan de Abrahamo dixisse Domino: Dicis, quod ser- vus tuus est, & grandia facit convivia, quin tibi vel minimum offerat. Cui Dominus: Scio, quod omnia, quæ habet, vel etiam filium, si præcepto, offeret, & quidem lubidò. Tunc Diabolus respondit: Non ut putas: tenta cum, & videbis. Tuncque tentavit Deus Abra- ham dicens, &c. Ita interpretantur ly Que postquam gesta sunt, tentavit Deus, &c. quasi præceptum de immolando filio referretur ad colloquium & colloquium ad convivium. Papa! Io. Tædet ineptiæ. Ergo instituto.

Fabula Tu-
daorum de
revelationi-
bus ad Abra-
hamum.

Origin.

9 Tolle filium tuum. In Hebr. Tolle tibi filium tuum. Quod quidem paragogicum est: ut latè, quia sæpe occurrit in sacris paginis, demonstravimus in Prolog. Galeato 9. 4. num.

Quot anno-
natuifac-
tum disti-
natur iuga-
lo?

Fabula Tu-
daorum de
occisione sa-
crificij.

10 Tolle: hoc est, Cito. Petsepè monui, in Scriptura sumi interdum verba pro ad- verbis. Vide Tom. 1. Tautol. 4. Dida. 14. num. 9. & in Prolog. Gal. 5. 4. num. 3. 4. Ionæ cap. 1. 2. dicitur: Surge vade. Nimium, Agedum, confestim, statim vade. Plura invenies apud Riberam in cap. 5. Osee num. 7. & Forerium in Isaiam 6. 12. Constat ex contextu eiusmodi cogitatio. Tolle q. d. filium tuum, festinè, properè, & offer in ho- locaustum. Hebr. & Ar. Montanus legunt: Tolle nunc, ut notetur diligentia; quoniam nescit tarda molimina gratia. Tolle nunc, idest, hac nocte, hac hora; non cras, non post: unde illic post auditam vocem subditur: Igitur Abraham de nocte confurgens snavit as- num suum, ducens secum duos iuvenes, & Isaac filium suum. Quo sensu ut exprimitur so- licitudo, Virgilius lib. 3. Aeneid. v. 169. & 513.

num. 14. Unde ly Tibi, idem est, ac Tu: sicut cap. 11. v. 1. Egrede de terra tua, & veni in terram: Hebr. Egrede tibi, veni tibi, idest Tu, quod patet paragogicum, quip- pe sine pronomine intelligitur sententia. Hinc sensus præcepti, Tolle tibi, scilicet, Tolle tu. Verum hic aliter cogitarem, quandoquidem ly Tibi vel Tu non tantum ad ornatum orationis, sed mediante appositum in commendationem fortitudinis; ut cum magis af- fectus carnis pectus validum urgeret, fides peccatoris ampliora & difficiliora vinceret. Quod oculus non videt, cor non dolet. Tolle in sacrificium filium, & tolle tu. Non ab alio du- cetur, sed à te. Tu duces, tu ligabis, & in holocaustum filium offeres. Tolle tibi, ut cla- reat, quod quicquid Domino sacratur, tunc magis à vovente possidetur; tropologi- cum est: de quo Dida. 2.

Parogon
aliquo lo
in scriptura

Quid hic
Tolle tibi?

Verba pro
Adverbis.

Heb.
Tolle præ
festina dicit
gentia.

Virgil.

Filius, præ
benevolen-
tia.
S. Bened.

Varia acco-
piones vo-
cū Filius

Pro subiecto
in quo ali-
quid recipi-
tur.

Vel recipi
debet.

Pro mate-
ria subiecti
quæ.

Pro aliquo
cognomina-
ne, vel con-
nexionæ.

10 Tolle: hoc est, Cito. Petsepè monui, in Scriptura sumi interdum verba pro ad- verbis. Vide Tom. 1. Tautol. 4. Dida. 14. num. 9. & in Prolog. Gal. 5. 4. num. 3. 4. Ionæ cap. 1. 2. dicitur: Surge vade. Nimium, Agedum, confestim, statim vade. Plura invenies apud Riberam in cap. 5. Osee num. 7. & Forerium in Isaiam 6. 12. Constat ex contextu eiusmodi cogitatio. Tolle q. d. filium tuum, festinè, properè, & offer in ho- locaustum. Hebr. & Ar. Montanus legunt: Tolle nunc, ut notetur diligentia; quoniam nescit tarda molimina gratia. Tolle nunc, idest, hac nocte, hac hora; non cras, non post: unde illic post auditam vocem subditur: Igitur Abraham de nocte confurgens snavit as- num suum, ducens secum duos iuvenes, & Isaac filium suum. Quo sensu ut exprimitur so- licitudo, Virgilius lib. 3. Aeneid. v. 169. & 513.

Surge, Age, & hac latus longevo dicta parenti
Haud dubitanda refert.
Haud segnis strato surgit Palinurus; & omnes
Explorat centos, atque auribus ætra captas.

11 Filium tuum. Huiusmodi vox multoties accipitur metaphoricè in signum bene- volentia: unde Noëmi ad nurus, Ruth. 1. 12. Filia mi. In Proverbijs & Ecclesiastico pas- sim. SS. Patriarcha N. in Prolog. S. Regul. audientem discipulum non vocat discipulum, sed filium; ut explicet vel in magisterio patris affectum, dicens: Ausculta o fili præcepta magistrî. Aliquando Filius dicitur antonomasticè, & tunc exprimitur magnitudo iuxta materiam subsequente in casu patrio. Isai. 5. 1. Filijs olei, idest, Principes: igitur apud Hebræos oleo reges ungebantur. Unde Zachar. 4. 14. Ipsi sunt duo filij olei, qui assistunt dominatori universa terre. Marc. 3. 17. Filijs tonitru: hoc est, fortes, & validi tanquam fulmen. Filij excelis. Psalm. 81. 6. nimirum, primi principis. Filij Dei. Iob. 1. 6. & 38. 7. pro Angelis. Quapropter sciendum est huiusmodi vocem per Hebraismum sepe numerò in Sacra pagina summi pro subiecto, in quo aliquid est, recipitur, vel debet recipi. Primo modo Eccle. 12. 4. Obsurdæscunt omnes filia carminis. Scilicet, aures in quibus ticillat concensus musicæ. Quod quidem interdum signatur per voces Vas, & Vir. Cenes. 49. 5. Vasa iniquitatis. Rom. 9. 21. Vas contumelia. Psalm. 75. 6. Viri divitiarum. 3. Reg. 2. 26. Vir mortis. Quare præter materia inest, intelligi debet sententia. Mich. 1. 16. Filios deliciarum; nempe, filios delicatos. Ephes. 2. 2. Filios dissidentia: putà, infidos. Psalm. 88. 23. Filius iniquitatis: idest, iniquus. 2. Thessal. 2. 3. Filius perditionis; videlicet, per- ditus. 1. Reg. 2. 11. Filij Belial: hoc est, diabolici genij. Luc. 19. 9. Filius Abrahæ: nimi- rum, bonus; & sic alia. Vel Filius loco superlativi quo caret Hebræi: ut Filius perditionis, homo perditissimus: Filij Belial, hominis pessimi &c. Plura huic Regolæ exempla abru- ximus in Prolog. Gal. 9. 4. num. 5.

12 Etiam sunt plura testimonia pro acceptione secunda. 2. Reg. 11. 5. Filius mortis. Eph. 2. 3. Filij ira. Scilicet, digni ira vel morte: quippequam pœna sequitur culpam, si- cut effectus causam. Quam ob rem idiotismo Hebræico additur vox Filius, & tunc significat idipsum cui additur. Psalm. 28. 1. Filios arictum: idest, arictes. Psalm. 4. 3. Filij hominum: Homines. Isai. 56. 6. Filios advena: Advena. Ezech. 3. 11. Filios populi mei: Populum meum. Daniel. 11. 17. Filiam feminarum: Feminam. Psalm. 146. 8. Filia Babylonis: Babylon. Zachar. 9. 9. Filia Ierusalem: idest, Ierusalem: licet dum mentio fit regi alicuius civitatis regis, vox Filia sæpe intelligatur colonia. Psalm. 44. 13. Filie Tyri: hoc est, civitates subiectæ Tyro. Sic alia: causam videbimus hic Tautol. 8. in Exp. lit. n. 15. Ierem. 6. 2. Filiam Sion: debes intelligere illam partem civitatis Ierusalem coniunctam monti Sion, sive Ci- vitati David, quæ dicebatur Filia Sion, vel Civitas inferior: uti notant Iosephus de Bell. Iud. lib. 6. cap. 6. & Adrichomius in Theat. Terr. Sanctæ. in Ierus. num. 26. Cæterum aliter Tautolog. seq. num. 22. Hæc quasi in Nilo bibentes prælibabimus; quoniam ex pro- Tom. III. aut;

fesso (modo Iupiter adfit) Tom. 7. Tautol. 1. ad illud Iob. 14. 1. Homo natus de muliere.

13 Apud Latinos effectus utcumque dicitur filius, sicut quælibet causa mater, aut pater. Veritas filia temporis: Chartar. in Saturn. Dies & radij filij Solis: Pindar. Olymp. 7. Vinum filius vitis: Plin. lib. 14. cap. 1. Spurius Terra filius. Cicero. ad Attic. lib. 1. Echo filia Petre: Seneca in Troad. Act. 1. Ros filius Luna: Plotarch. de Quest. natural. Homo felix filius Fortune Horat. lib. 2. Satyr. 6. Vociferatio Filia belli: Lucan. lib. 3. Apes matres mellis: Varr. lib. 2. de Re rustic. cap. 5. & sic alia, ut Oceanus pater fluminum aquæ fluviorum filiar, pluvia nubium, mors mater quietis, luxuria mater vitiorum, sapientia mater bonorum, & filia memoriæ, noxque mater siderum. Alienum mater non est à folijs factis: igitur Ion. 4. 10. ubi Vulgatus: Hedera qua sub una nocte nata est, & sub una nocte perijt: Hebr. Hedera filia noctis: Matth. 26. 29. Marc. 14. 25. Christus vocat vinum Generationem vitis: & Luc. 22. 18. Generationem vitis. Quo intelliguntur plura testimonia numerorum præcedentium.

14 Minimè in huiusmodi acceptance intelligendâ holocausti Abrahamæ præcepti victimam; sed in significatione propria. Filium tuum naturalem offeres in holocaustum vel te in filio, qui pars patris ut canit Tragicus in Octavia Act. 2. v. 585. Filium tuum, non ovem, bobem, aut arietem, ut alias fecisti, sed filium tuum à te genitum: non filium adoptivum, sed proprium: ut vel in umbra clareat charitas illius, qui proprio filio suo (cùm essent plures filij Dei, tam homines, quam Angeli adoptati per gratiam, ad cuius gloriæ hereditatem ius vi originis non habebant, quoniam persona extraneæ, sed ultro in gratiam accepti) non peperit, sed pro omnibus nobis gratis in cruce holocaustum tradidit; sic exhibendo, cum adhuc peccatores essemus, erga ingratos amorens, ut filium suum unigenitum daret. Sic igitur hominem vel offensus dilexit. Immolet homo filium suum Deo, ut Deus sacrificet, quasi vicem rependens, unigenitum pro homine. Quadam magna danda erant hominibus gratia (inquit Chrysostomus Orat. 25. in illud Epist. ad Hebr. cap. 11. v. 17. Fide obtulit Abraham Isaac) & volens non quasi ex gratia, sed velut ex debito illud facere per suavitè primùm homini, ut filium suum traderet pro præcepto Dei, ut nihil magnum ipse videatur facere, filium suum tradendo, siquidem homo ante ipsum hoc fecerit. Hinc umbra. Canit floridè Sedulius v. 114. in Prefat. ad Carm. Pasch. seu de Miraculis Christi.

Mactandumque Deo pater obtulit, ac sacer ipsam. Pro pueri iugulis aries mactatur ad aram. O iusti mens sancta viri! Pietate remota, Plus pietatis habens contempsit ulnera nati. Amplexus præcepta Dei, typicique cruoris Auxilio ventura docet, quod sanguine fuso Humana pro gente pius occumberet agnus.

Ideo multis placet, quod ibi Isaac tamquam umbra super ligna iugulum obtulit neci, ubi verus agnus Christus fixus est cruci. Hieronymus presbiter (ait Div. Augustinus lib. 16. Civ. Dei cap. 31.) scripsit, se certissimè à senioribus Iudaorum cognovisse, quod ibi immolatus sit Isaac, & Adam sepultus, ubi postea Christus est Crucifixus. Ita refert Alapide: verum ego in Augustino loc. cit. non inveni, sed Tom. 10. in Serm. de Tempore. Serm. 71. seu 1. Fer. 6. post. 1. Dominic. Quadrag. ubi de Adæ sepultura nihil dicitur verum in nostrum propositum subdit: Aries occisus est, & Isaac non est occisus; quia Isaac figura & veritas non erat: in ipso designatum est, quod postea in Christo completum.

15 Hæc litteræ non dissona, sed ex toto non consona: propter aliquam novam interpretationem cogitanda. Filium tuum. Tuum idest, Secundum. Non quia habebat alium, sed quia secundus erat ab Abrahamo primus. Filium tuum tolle, proximum tibi, heredem tuum, successorem domus tuæ, secundum post te. Nec mireris, quod dicam Secundum igitur in Scriptura Secundus dicitur hæres. Quo intelliges illud Eccle. 4. 8. Unus est, & secundum non habet (idest; heredem: ideo Chald. Ad hæreditandum facultates suas.) non filium, non fratrem; & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius divitijs. Quod etiam iteratur ibidem v. 15. Vidi cunctos viventes, qui ambulant sub Sole cum adolescente secundo, qui consurgit pro eo. Idest, hærede, ut asserunt Alapide, Menochius, Saa, & Lorin. hic. Filio regis (inquit Lyra) qui est secundus ab eo, eo quod regnaturus est post eum. Syr. Iuvene secundo, qui huius loco surrecturus. Denique Chald. Qui fuit (Roboam) secundus in regno meo: Quibus versationibus patet, heredem regni vocari Secundum. Hebr. Genes. 15. 3. ubi Abraham: Tibi autem non dediisti semen, & ecce vernaculus meus hæres meus erit: legit.

Se.

Filius & Mater pro quolibet effectum, aut causa.

Ion. Heb.

Senec.

Rom. 8. 2.

Amor Dei quantus in hominem.

Chrystos.

Sedul.

August. Ibi Isaac ligatus, ubi Christus crucifixus. Idem.

Secundus filius, idest, hæres.

Eccle. Chald. Idem.

Lyr.

Secundus post me erit. Apud Profanos vox etiam in usu. Seneca in Oedip. Act. 3. v. 35.

Ad quem secundum regna respiciant mea?

Fluxa est subditiore fides rege occidente, & alio oriente Sole: vel qui altiora cogitare debebant, huiusmodi ambitionis pondere claudicabant. Doris habentes contra templum Domini, & facies ad orientem, adorabant ad ortum Solis. Ezech. 8. 16. igitur ut canit Ovidius, lib. 1. de Remed. amor.

Quid moror exemplis, quorum me turba fatigat?

Successore novo vincitur omnis amor.

Diligitur nemo nisi qui fortuna secunda est: diciturque secunda quæ felix, aut dextra; quia in secundo, seu regni hærede magis durabilis tamquam in oriente Sole. Plena exemplis rotulant folia, sed corda vacua sunt omnino respicientia. Quapropter Timotheus Milesius apud Athenæum Dipnosoph. lib. 3. ait:

Non cano prisca: nova si que sunt, eadem & meliora, Iuvenis Iupiter regnat, senex Saturnus olim imperabat.

Lucanus lib. 8. de Bell. Phars. v. 452. & Statius lib. 1. Thebaid. v. 170.

Nil pudet affusos sceptris: mitissima fors est

Regnorum sub rege novo.

Taciturnaque à principe vulgus

Disidet, & qui mos populis, venturus amatur.

Ita enim Isaac secundus fuit filius Abrahamæ: & ut prævaleret patris virtus (quippe illi dictum Genes. 21. 12. In Isaac vocabitur tibi semen) illi dicitur à Domino: Tolle filium tuum (quasi non esset alius) secundum post te, seu primum à te, hæredem domus tuæ, & in holocaustum consecrabis mihi.

16 Unigenitum addit. An quia Ismaël in Ægyptum auferat cum matre? An quia Isaac unicus ex Sara, quæ mater familias, & principissa domus? An quia Isaac unice genitus miraculose: Abraham (inquit Doctor Gentium ad Galat. 4. 22.) duos filios habuit unum de ancilla, & unum de libera: sed qui de ancilla secundum carnem natus est: qui autem de libera per repromissionem: nimirum, miraculose; non quia non esset filius naturalis utriusque, sed quia non virtute carnali, sicut Ismaël, cum Sara esset sterilis & senex, & Abraham centum annorum. Describit luculenter ubi supr. Sedulius v. 108.

Saucia iam vetule marcebant viscera Saræ

Grandævo consumpta situ, prolemque negabat

Frigidus anno so moriens in corpore sanguis:

Cum seniore viro gelidæ præcordia ventris

In partum tumere novum, tremebundaque mater.

Argentis onerata sinus, spem gentis optime

Edidit, & serum suspendit ab ubera natum.

Hæc enim de causa dicitur partus miraculosus, & novus; cum novum non sit feminas parere: verum nisi per miraculum non visum, sterilem ferre fructum. Vide Abulensem hic.

17 Ego autem Unigenitum hic accipere sensu quo supra: pro successore nempe. Nec defunt testimonia sacra & profana: quandoquidem Unigenitus, seu Unicus, ut legit Hebr. sumitur pro successore domus. De te dicit Salomon Prov. 4. 4. Ego filius fui patris mei, tenellus & unigenitus coram matre mea. Nihilominus constat ex 1. Paralip. 3. 5. Davidem ex Bethsabee suscepisse quatuor filios. In Hierusalem nati sunt ei filij Simma & Sobab, & Nathan, & Salomon, quatuor de Bethsabee filia Ammiel. Unde Unigenitus pater pro successore sumi. Claret amplius ibid. cap. 2. 9. 1. ubi Rex David toti dicit Ecclesiar: Salomonem filium unum (Septuag. unicum filium meum) legit Deus. Vocat ergo David unicum, seu unigenitum Salomonem, quia ille tantum ex tot filijs & pluribus primogenitis regnaturus post eum, & templum ædificaturus Domino.

18 His lucem ad expositionem accipit illud de Iepte: Occurrit ei unigenita filia sua cum tympanis & choris: non enim habebat alios liberos. Unigenita, idest, non inter alias dilectæ, sed quæ hæres domus suæ, & paternæ substantiæ in solidum; quia non habebat alios filios, nec nepotes, qui aliquando intelliguntur nomine filiorum. leg. 10. §. Liberos ff. de in ius vocando. leg. Liberos ff. de Verbor. signifi. Papius Front. lib. 3. Responsor. Paulus ff. de Gradibus affinitatis leg. Iurisconsult. Callistratus leg. Liberos ff. de Verborum signifi. Bald. lib. 4. consil. 423. & Cardin. Tusch. Tom. 5. conclus. 337. Hinc Chald. ad illud Iepte: Non enim habebat alios: legit, Non erat ei ex ea filius. & Pagnin.

Non

Seneca

Ezech.

Ovid.

Quid fortuna secunda?

Timoth.

Lucan.

Stat.

Genes.

Gala. Cur Isaac vocatur unigenitus?

Sedul.

Prov.

Unigenitus pro successore.

1. Paral.

Iud. 11. 34

Sub nomine filiorum etiam nepotes.

Non erat ex se filius, vel filia. Hec vovenda unica erat, & unica quia dumtaxat illi paterna hereditas debebatur. Ita enim Prudentius in Perisephe, v. 2939. Isaacum vocat:

Prudent.

Parvulum patris unicum.
Hoc est, heredem. Cicer. pro Rosc. in fit: *Queramus que tanta vitia fuerint in unico filio.* Sufficiebat filio, & addidit unico, ut indicaret heredem in solidum. Et Homerus Iliad. 9.

Homer.

Et me dilexit, tamquam pater suum filium diligat Solum, unicum (heredem) in multis possessionibus.

Plant.

Plantus in *Afinaria* Act. 1. Scen. 1. v. 1.
Sicut tuum vis unicum (successorem) gnatum tuæ Superesse vita sospitem & superstitem.

Seneca.

Et Seneca in *Hippol.* Act. 2. v. 575.
Testaris istud unicum genitus puer.
Haud quia alios Thefes gnos non haberet, sed quia Hippolytus regnaturus, patrè cedente fato: igitur inter ceteros illustrior, præclarior, & eximius ut notat hic Delrius. Quo quidem sensu dicitur hæres regni, est natu minimus, Primogenitus; ut latè videbimus Tom. 5. Tautolog. 3. ad illud Eccli. 2. 4. 5. *Primogenita ante omnem creaturam.* Unde Plautus in *Captiv.* Act. 1. Scen. 2. v. 44.

Unicus pro hæred.

Plaut.

Tibi ille unicus est, mihi etiam unico magis unicus.
Ubi tres acceptiones Unigeniti clarent. Unicus scilicet pro Successore, pro Solo, & pro Excellenti. Sicut Salomon (uti vidimus) quia solus hæres paterna gloriæ & regni, dicitur unigenitus; ita Isaacus: quod pater ex textu. Unigenitus Abraham non erat, quippe ex illo etiam alius, licet ex alia: & modò non dicitur unigenitus ex Sara, sed absolute unigenitus; quia solus hæres: solus, etenim, ut dixit mater, *Genf. 20. 10.* quod etiam aluit Paulus ad *Galat. 4. 30.* *Non enim erit hæres filius ancilla cum filio meo Isaac.* Astipularum cogitationi lectio Chaldaica: *Tolle filium tuum unicum tuum.* Unicum, quoniam ille solum modò hæres; igitur in Isaac vocabitur tibi semen. Hispanice: *Mayorazgo*, qui quidem insignia fert domus, nomen, & selectiorum in familie splendorem, bonorum hereditatem, quasi unicus tantummodò esset; igitur alijs alibi concedebantur possessiones, & fortunæ, uti factum describitur ab Abrahamo, & cum Ismaele ex Agar filio, & reliquis gnatis ex Cetura, *Genf. 25. 5.* ubi: *Dedit Abraham cuncta que possederat, Isaac: filijs autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo.* Nota filio suo: quippe alij quoad maiora munera quasi non essent filij. Aliqua huic proposito attestantia dicemus hic *Tautolog. 10.* in *Exposition. litter.* à num. 5. usque ad 10.

Unicus pro successore, pro solo, vel filio inclyo.

Unigenitus pro filio dilecto. Septuag. Prov.

Lucret.

Tacit.

Plaut.

19 Vel Unigenitum, quia magnoperè dilectus, vel inter alios dilectione ampliore dignus. Arrident expositioni lectiones. Septuag. *Tolle filium tuum dilectum.* Origines: *Accipe filium tuum charissimum.* Procopius: *Amatissimum.* Etiam Septuag. ad illud *Prov. 4. 4.* *Pro Unigenitus*, legunt: *Dilectus coram matre mea:* Vulgarufque delicat ibid. cap. 31. 2. ubi Bethsabee doctrix ad sapientem Salomonem: *Quid dilectè mi? Quid dilectè uteri mei? Quid dilectè votorum meorum?* Septuagint. *Quid primogenitè &c.* Haudquamquam quoniam Salomon primogenitus, aut unigenitus, ut diximus; sed quia inter ceteros filios magis dilectus: ideo electus, vel delectus, uti dicuntur qui alios excellunt, quasi primates. Sic ut vidimus num. 2. ex Lucretio: *Ductores Danaum dilecti.* Quam quidem phrasim pluribus auctoritatibus hic aluit Dionysius Lambinus. Eodem sensu Tacitus lib. 15. *Annal. cap. 63.* Seneca (inquit) *gloria eius (Paulinæ) non adversus, simul amore, ne unice dilectam ad iniurias relinqueret,* &c. Plautus in *Stibic.* Act. 1. Scen. 1. v. 12. & in *Bacchidib.* Act. 3. Scen. 3. v. 40. ait:
Unice qui unus civibus ex omnibus probus.
Imò unice unum plurimi pendit.

Comparatio sine comparationis nota.

20 Sæpe in Scriptura fieri comparationem sine comparationis notâ, dignum sciri ad interpretationem plurium auctoritatum. *Genf. 49. 9. 14. 17.* *Catulus leonis Iuda: Isaac, astutus fortis: Dan coluber: idell. Quasi. Math. 9. 24.* *Non est enim mortua puella, sed dormit;* idell. quasi dormit. Act. 20. 10. *Anima enim ipsius in ipso est:* nimirum, quasi in ipso est. Ita Psalm. 124. 2. 143. 15. *Isai. 62. 5. Jerem. 23. 13. 14.* & denique Cant. 2. 16. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Scilicet, sicut ille mihi, ego illi. Hac igitur regula intelliges toties in Scriptura geminatum testimonium 2. Reg. 7. 14. 1. Paral. 17. 13. & 22. 10. & in novo te-

flamento ad Hebr. 7. 5. *Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium.* Quod facile exponitur subintellectâ comparationis particula *Sicut* vel *Quasi.* Unde Sanctius hic: *Tunc ero (ait) posteris tuis pater, amplectarque illos indulgens, & molliter, cum ipsi erga me filiorum observantiam colere voluerint.* Ita alibi sæpe in Biblia. Apoc. 21. 3. *Ipsæ populus eius erunt, & ipse cum eis erit eorum Deus.* Psalm. 94. 7. *Ipse est Dominus Deus noster, & nos populus.* Eodemque stylo in contrario sensu, *Ose. 1. 9.* *Vos non populus meus, & ego non ero vester.*

Sanct.

1. Par. 28. 6.

Hebr. 1. 5. Coristis est filius Dei, æqualis Patri.

Greg. Mag.

Ambros.

Franc. Zaza raga quis, & que scripsit profusa gur.

Hinc Syr. in 1. Paral. 22. 10. legit: *Ipse erit mihi pro filio, & ego ero illi pro patre.* Non de proprio filio Deus hic literaliter loquitur: quippe 1. Paral. 28. 6. dicitur: *Ipsum enim elegi mihi in filium: & ego ero ei in patrem.* In naturalibus electio non est. Undè hic intelligenda comparationis nota: de Christo autem sine nota comparationis, ut accipit Paulus ad Hebræos ubi supra. *Filius meus et tu, ego hodie genui te. Et rursum: Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium.* Minime uti dictum de Salomone, quem in regnum & filium elegit, cum Christus verè filius Dei, non adoptivus, sed proprius (vide Angelicum Doctorem hic lect. 3.) cui dixit: *Postula à me & dabo tibi gentes hereditatem tuam.* Quo indicatur æqualitas Patris & Filij contra Arianos. Unde Gregorius Magnus Homil. 38. in *Evang. de Deo Patre* inquit: *Rex regis, Filij pater: cum filius non possit habere aliam naturam, quam pater; quæ quidem esset alia, si filius patre minor.* Taceat Arius, & simul taceat (*attollat licet*), ut verbis D. Ambrosij utar in *Luc. lib. 2. c. 2. sevis emissus latetris coluber, perfidia caput, & serpentinis evomat venena peccatoribus*) Franciscus Ignatius de Zaraga, ex ordine nostro expulsus, & lucifuga, quasi filius perditionis in opere suo, seu libello abominando, uti epitome omnium hærescon, cui titulus: *Invisibilem splendor Jovis & Numinis contubernium*, maxime in *Splendore Matutino, Scintill. 7. & 8.* cuius blasphemias referre pudet, quæ quidem dumtaxat, quia à capite eius, possunt excusari: verum tunc videtur à diabolo, & ab ipso inter catenas & compedes, in latumijus quas iurè lastravit, pro animi laxatione compacta. Ergo ad propositum cursum stectamus.

Si velis intelligere electionem de Christo etiam, iurè potes, sicut intelligitur, & non aliter, prædestinationi. *Ipsum enim elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem.* Quid Elegi, quòd homo Christus subsisteret in persona filij Dei. Ita Scholasticus cum D. Thom. 1. Sent. dist. 4. quest. 2. & 3. part. quest. 24. art. 1. Decevi, quòd persona Christi non esset humana, sed divina hypostasis cum duplici natura. Unde Christus Dei Patris filius, & Deus Christò verè in patrem.

Quomodò Christus electus in filium Dei.

Isai. 19. 25. Ægyptus pro Ægyptijs.

Greg. Mag.

Per fidem cognoscimus & cognoscimur.

H-br.

Malacnda

Ioanna

21 Dicitis, alteridus Tautologiæ rutilat expositio. Per Isaiam enim dicitur: *Cognoscetur Dominus ab Ægypto & cognoscent Ægyptij Dominum.* Ægyptus, non pro terra, sed pro gente Ægyptia, sicut in posteriore propositione, per Metonymiam, ut cap. 31. 3. *Ægyptus homo & non Deus:* idest, Rex Ægypti. Et Psalm. 104. 38. *Latata est Ægyptus in profestatione eorum:* hoc est, Ægyptij. Ita Roma pro Romanis, Hispania pro Hispanis; quòd sæpe apud Profanos. Ne huiusmodi auctoritas formaliter Tautologia sit, audiendus Gregorius Magnus lib. 1. in *Ezech. Homil. 3.* *Per fidem namque omnipotenti Deo cognoscimur, sicut ipse de suis ovibus dicit: Ego sum pastor bonus, & cognosco oves meas, & cognoscunt me mea.* Fides est quasi signaculum, quo Deum cognoscimus, & cognoscimur à Deo. Unde quia in diebus Metæ Ægyptij accepturi fidem, à Domino cognoscendi, & Dominum cognituri. Quare subdit Evangelicus Vates: *In die illa collent eum in hostijs, & in muneribus, & vota vovebunt Deo, & solvent.* In huncque sensum Hebr. *Celebris erit Iehova Ægyptijs.* Maluend. *Et revelabitur potentia Domini, ut benefaciat Ægyptijs, & scient Ægyptij timere à facie Domini.* Quod patet in demonstratione Abrahamæ. *Nunc cognovi*, ait Dominus, *quod timeas*, vel ames: & Abraham suffecto ariete à Domino pro filio, cognovit fidem Dominum in verbis suis: ut ait Apostolus ad Hebræos 11. 17. 18. & D. Thom. hic & 3. part. quest. 10. art. 2. ad 1. *Mutua ergo debent esse officia, quasi merita, & premia & ex toto corde fides.* Ideo de Christo Ioannes cap. 2. 23. 24. *cum multi crederent in nomine eius; ipse autem Iesus non credebatur semetipsum eis.*

Quomodò per fidem Deum cognoscimus, & non cognoscimur à Deo.

22 Si hoc non placet, intelliges testimonium de fide perfecta aut viva: non de imperfecta, vel mortua, qua Deus cognoscitur, & cognitioni operibus contradicitur. Per fidem Deum cognoscimus, sed non cognoscimur à Deo nisi per fidem vivam. Unde factus virginibus, animabus, splendore fidei ornatis, & oleo operum defluctis, *Matth. 25. 12.* respondit: *Amen dico vobis, nescio vos.* Et credentibus Iudæis, *non credebatur semetipsum*

ipsum eis, vel quia solum credebant miracula, quae fecerat, vel quia non eum per eum, sed in nomine eius credebant, ut placet Origeni, Ammonio, Chrysolomo, Theophylacto & Euthymio hic; vel quia opera eorum quibus cognoscendi, opposita fidei, qua cognoscebant. Quapropter Egyptij, quoniam tempore Christi in ipsum credituri, fidem confirmantibus operibus, & vivificante charitate, igitur inquit Propheta v. 22. Revertentur ad Dominum, & placabitur eis; cognoscent Dominum, & cognoscentur a Domino. Quo lucet amplius illud praefatum: Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium. Ita reciprocis officijs commilitonibus apud Suetonium cap. 20. dixit Galba: Ego vester sum, & vos mei. & Virgilius Bucolic. Eclog. 4. v. 15.

Sueton.

Virgil.

Marc. 14. 46. Idem significatum sepe dicitur vocibus istis pariter.

Epitaphi inter alia in Scriptis.

Abba Pat. id est verus Pater. S. Bened.

Quibus praenominibus olim vocabantur abbatibus Tertul.

Abraham in filio suo sacrificavit amorem. Ambros.

Damian.

Chrysol.

Ille Deum vitam accipiet, Divisque videbit. Permissos Herodas, & ipse videbitur illi.

23 Alia etiam occurrit Regula, ut alias Tautologias huc spectantes interpretemur. Abba Pater: dicitur saepe, Marc. 14. 36. Rom. 8. 15. Galat. 4. 6. Pro quo sciendum, eandem significationem claritatis gratia exprimi vocibus distinctorum idiomatum. Ioann. 2. 1. Thomas, qui dicitur Didymus. Thomas-Didymus non dicebatur, sed Hebraeus Thomas, Didymus Graece. Act. 9. 36. puella vocatur Tabitha, & Dorcas. Discipula nomine Tabitha, Syriacè, quae interpretata, Graecè dicitur Dorcas, Latine Damula, Capravis; sicut Thomas, aut Didymus, Gemellus. Marc. 7. 34. Epiphetba. Hebr. quod Latine est adaperire. & cap. 5. 41. Talitha cumi ex Syro & Hebræo, quod est interpretatum Latine, Puella surge. Mai. 25. 1. Cogitationes antiquas fideles amen. Hebr. dumtaxat: Cogitationes antiquas amen; quoniam Amen significat fidele, vel firmum. Apocal. 1. 7. Plangent se super eum omnes tribus terre, etiam. Amen. Amen idem quod Etiam. A Vulgato saepe ob claritatem adduntur voces & clausulae, ut pater Mai. 57. 17. Iratus sum, & percussus eum: abscondi à te faciem meam, & indignatus sum, in Hebr. omittitur: Abscondi à te faciem meam. Sic plura alia, quibus ob brevitate[m] superfedeo.

24 Modo auctoritatibus Tautologiae proclivè solutio: igitur Abba Pater, binæ sunt voces Syre, & Latine idem significantes, epita[s]im in geminatione portendentes, ut Domine Domine, Deus Deus & alia, de quibus egimus in Prolog. Galeat. §. 4. num. 2. Angustiam exprimentur invocantis, vel animum propter solatium: q. d. Pater Pater. Arab. in 14. Marc. O Pater. Syr. Pater mi, Pater. & ad Rom. 7. Exclamamus ad patrem. O Pater nostro! Alij apud Haye in Bibl. Max. Pater, & Pater mi. Quod quidem dixit Eliseus, dum rapiebatur Elias: Pater mi, Pater mi. 4. Reg. 2. 22. Ideq[ue] verè pater. Cui quidem officio respondere debent Prælati, maxime Benedictini, dicente Patre, ac Legislatore gloriosissimo Reg. Sancti. cap. 2. Obrisli enim agere vices in Monasterio creditur, quando ipsius vocatur praenominè, dicente Apostolo: Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.

25 Abbates olim diversis nominibus signabantur, quæ exprimebatur quid erant, vel quid debebant esse. Vocabantur Patres, Maiores, Domini, Cœnobiarchæ, Archimandrite, Archangeli, Patres patrum. De quo vide Damian. N. Cardin. lib. 2. Epist. 14. La-Zerda in Advers. sacr. cap. 59. num. 2. Benedict. Hæften. lib. 3. Disquis. Monastic. Tract. 5. Disp. 1. & 2. & Francisc. Bivarium de Veter. Monach. lib. 3. cap. 6. Appellatio ista, & pietatis est, & potestatis: ait Tertull. lib. de Orat. cap. 2. cuius munus in utroque describit SS. Patriarcha Benedictus in Regula maxime cap. 2. & 64. In eos, qui nolunt, tamquam absurdum, Superiores Monasteriorum Patres, seu Abbates vocare, infurgit Vellossil. in Advers. Theologic. in Tom. 9. D. Hieronym. cap. 14.

26 Ergo decursui principalis auctoritatis tautologica. Quem diligis. Scilicet ut pater, Haud quia Isaacem non diligebat, sed quia speciali & tenore amore diligebat Isaacem, ut notat Lyra. Hebr. Quem dilexisti: per Enallagem, id est, temporis commutationem. Qua arbitror emphasim. Diligebat, & dicitur diligenti Quem dilexisti, ut simul cum filio, erga filium, suum sacrificaret amorem. Non sinit (inquit Ambrosius lib. 1. de Abraham.) otiosum esse affectum paternum. Petr. Damian. serm. 32. Exuperante Divini amoris flamma semetipsum obedientie gladio macerans, in ara cordis verius immolatur. Et denique Chrysolomus Homil. 48. in Genes. exclamat: O religiosam mentem! O fortem animam! O ingens robur animi! O rationem, omnem humanam naturæ affectum vincentem! Utrum admirer, fortunæ spiritum Patriarchæ, an tam constantis pueri obedientiam? Haud unquam vidit orbis simile spectaculum. At cui magnus animus est, ei magnus nihil. Labores forti, gloria virtuti. Poterat Abraham iam provocare fortunam, dicereque validè, quod apud Tragicum in Hercul. Octavo Act. 2. v. 257. Alcides tumide.

Mit:

Mitte in Alcidem feram, Que mihi satis, ignara vinci. Commoda effugiem mihi, parem dolori. Non capis peccus minas. Quid excusis telluris extrema sinus, Orbemque versas? Quid rogas Diem malæ, Omnes in isto peccore inventas feras, Quas timeat.

Senec.

Perpropre cadent (vires patre & filio, sacrificaturo, & sacrificando) quæ apud eundem in Hercul. farent. Act. 4. v. 1038.

Consumma sacrum.

Stat ecce ad aras hostia: expectat matum Cervice prona. Prebeo, occorro, insequor, Macra, Quid hoc est? Errat acies luminum, Visusque moror hebetat? An video Herculis Manus trementes? Vultus in fonnium cadit, Et fessa cervix capite summis labat Flexo genu.

Idem.

Procul sit Ethnicus. Audiatur Zeno Veronenis. O novum spectaculum, ac verè Deo dignum! Diffinire difficile est, utrum sit patientior sacerdos, an victrix? Non percussoris, non percutiendi variat color, non membra tremore vibrantur, non demissi, non torvi sunt oculi: nemo rogat, nemo trepidat, nemo se excusat, nemo turbatur. Hæc ille Sermon. 1. de Abrab. & etiam Basil. Selenc. Orat. 7.

Zeno Ver. Virtus abrahe, & Isaac quantal

27 Quem diligis. Filium & magis filium dilectionis tuæ, quam conditionis, amantissimum, & amabilem. Collige (inquit hic Caeteranus) conditiones tres præter nomen proprium Isaac. Primam à natura: Filium tuum. Secundam, ab electione divina: Unicum tuum. Tertiam, à vehementia amoris: Quem diligis. Ac si apertius dixisset: Non obstantibus his omnibus, fac quod præcipio. Hæ enim voces iterantur, ut explicetur filius: siquidem præpescipius pro filio intelligitur Dilectus, sicut e contra, ut notavimus supr. Homer. in Batrach. Qui tertius erat dilectus (filius) mihi & matri incluta.

Caict.

Dilectus pro filio. Homer.

Baruch. 4. 16. Adduxerunt dilectos vidue: hoc est, gnatos, quapropter addit: Et à filiis unicam desolaverunt, Ierem. 11. 15. Quid est, quod dilectus meus (nimirum filius meus) in domo mea fecit scelera multa? & alibi saepe. Quia interdum plus diligitur, qui necdum extra patriam potestatem; dicitur filius dilectus, vel filius familiaris, ut apud Plantum in Capt. Act. 2. Scen. 2. v. 22.

Quid filius familiaritè

Non multum fuit molesta servitus: Nec mihi secus erat, quam si essem filius familiaris.

Plaut.

28 Isaac iam quod antonomastice dixerat, exprimit. Stylus etiam communis apud Profanos. Ovidius lib. 1. Metam. Fab. 6.

Cur postea ista nominatur Isaac Ovid.

Quem pater ut summa vidit Saturnius arce Dignas Iove concepit iras.

Appellat proprio nomine, quem designaverat antonomastice. Aliquando prius exprimitur nomen, & subinde pronominationo. Ut idem ibid. lib. 3. Fabul. 3.

Si maxima Iuno Ritè vocor, perdam. Si me gemmantia dextra Sceptra tenere decet; si sum regina, Iovisque Et soror & coniux.

Idem.

Idem Senec. in Hercul. Furent. Act. 1. v. 1. Haud aliter hic post antonomasiam nominatur Isaac. Filij nomen addit (ait Ambrosius, ubi dudum) ad vim necessitudinis & amoris. Ideo dicitur tentatio: igitur plura retrahentia; & ut opere compleret facinus, multa & in superabilia superanda. Mira Patriarchæ tentatio (inquit Zeno ubi sup.) qua, aut sacrilegium faceret, si contemneret Deum; aut crudelem, si occideret filium. Tentatio, non ut in malum inducitur (de quo vide D. Thom. 1. p. q. 114. art. 2. in corp. & alij in loc.) nec ut Deus cognosceret, an Abraham faceret; sed ut Patriarchæ virtutem sibi notam, alij ostenderet. Quare apud Symachus pro Tentavit, legit: Glorificavit Abraham.

Antonomasia. Ambros. Zen. Ver.

Abraha tentatio glorificatio fuit.

29 Vade in terram visonibus. Hoc est in Salem, in montem Moria: Hebr. Moriath. seu Moriath. Ibi umbra, ubi lucebit veritas, quia ut vidimus num. 14. ibi Isaac immolatus, ubi Christus crucifixus. Quare dicitur, quod hic v. 14. Abraham locum, ubi erat aries Tom. 11. Taut.

Oo

Inf.

Quid ter
ra visio
nis, &
quan?

fuisse & pro Isaac, Appellavit, Dominus videt: unde usque hodie dicitur: In monte Dominus videbit. Hebraei mutatis punctis Ierax, pro Iire, passivum faciunt. Pro Videbit, videbitur: hoc est, Christus videbitur mortuus, ubi fuit Isaac ligatus. Ingeniosum quidem, sed ut voluntarium, litteræ ineptum. Alij asserunt Terram visionis ab eventu dictam; quia post triduum Abraham vidit columnam ignis de caelo descendentem, & locum sacrificij designantem. Consule Pererium hic num. 34. Hinc Aquila legit: Vade in terram lucidam: & Hieron. Interram illuminantem, & lucentem.

Aquil.
Hieron

Cur
Isaac in
holocaustum?

30 Et offeres in holocaustum. Non intelligas, ut Ieptæ filiam, cuius sacrificium aliqui, ut diximus num. 4. interpretati sunt, eò quod natam recluserit, destinatam morti civili secretam à communi confortio, vel illa votum castitatis vovendo: nec quòd Isaac, uti postea Nazareni, sacratu Domino diceretur; sed verba uti sonant. Offeres: id est, iugulo sacrificabitur vita Isaac, nec alius offeret pro te, sed tu, & filium tuum, quem diligis. Quin etiam non solum offeres, sed in holocaustum, quo in sanam carnes abibunt & ossa. Totum mihi, tui & tibi nec memoria remanebit.

Verseus

31 Versiones penè in dictis expressæ. Tolle filium tuum, quem diligis Isaac, &c. Hebr. Tolle tibi nunc filium unicum illum, quem dilexisti Isaac. Ar. Mont. & Origen. Accipe filium tuum charissimum. Procop. Amantissimum. Haye. Dulcissimum dilectionis. Tigrin. Unicum tuum illum, quem unice amas. Sept. Filium tuum dilectum Perf. Cape nunc dilectum filium. Rabb. Ionath. Accipe nunc filium tuum, quem tu diligis. Hæc de litera textus. Ad mores igitur.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog.
Hæc est

1. Tolle, post Vade: ut præcepto respondens, primo respondeas actione.
2. Tolle tibi filium: modo iure proprietas, dum mihi consecras.
3. Tolle, & Accipe: igitur ubi filij sit oblatio, erit oblatio pro filio.
4. Tolle tu: ut oblatio per te amoris insigne sit.
5. Tolle nunc filium, ut filij amor cognoscatur, quia nunc tollitur.
6. Unigenitum tolle tu: ut constet pectoris

- fortitudo, dum sacrificium fiat ex unico, & dilecto, & coram te.
7. Unigenitum, quem diligis, offeres: etenim si offers unigenitum, diligis.
8. In terram visionis: spectabilis utique visio, ubi sit sacrificium de privilegio.
9. Ibi offeres, & gaudebis: quippe ibi invenies instrumentum salutis.
10. Ibi offeres, & glorificaberis: cum videris summè plaudì instrumenta preclara successoris.

DIDASCALIA PRIMA:

Perfectè obediens nec intentionem discuit, nec præcepta discernit.

Gregor.
Magna

Gen. 22
a.

In obedi-
entia ig-
norantia
summa
scientia.

Nome est Magni Gregorij in 1. Reg. lib. 4. Magna re verè obediencie perfectio, quæ fuit præstantissimè in Abrahamo. Percurramus singula. Tolle filium tuum, & vade. Ubi? In terram visionis. Id est, videndam. Cur non indicat? Ut magis obediencia clarescat. Si sciret? Ut magis obediencia clarescat. Si sciret ubi, pergendum, sciret: & tunc scientia obedienciam offuscaret: etenim pulchritudo obediencie devensatur, dum aliud præter obedire, scitur. Dum prævalet in obediencie ratio, lævescit obediencie perfectio; igitur consilij proprij ignorantia est in audire præstantissima scientia. Vade in terram visionis. Ubi videnda terra? Vadat: videbit, si quò vadit (modò vadat) ignoraverit: si qui-

dem in obediencia micat maximum quod sic, progredi & nescire quò. De Luna dicitur à Picinello in Mund. symb. lib. 1. cap. 8. num. 262. Non errat errando. Aptius quadrat obediencie, quàm Lunæ, in qua rectum ad errore: haud aliter Abraham, dum nescit, ut obediat, quò pedem dirigat: igitur cum obediencia sit instar navis, qua vehitur sine labore ratio obediencie; fuit Abraham obediencie utilitas in incommodo, dum pervenit ad illam etiam errando.

2 Vade. Vadit: sed quò vadit, nescit. Hoc est obediencie signum, habere scilicet, & nescire progressum. Meditatio in mortem impellit errantem vagabundum obediencia. Qui nescit nisi obedire, semper tendit ad

Picinell

Cur Lau-
na symb.
in obe-
dientia?

Symbola
obedi-
entia: spe-
culum,
& Echo.

Psal. 67. 34.

Echo
imago
vocis.

Haud
discernit
in præ-
ceptis ni-
si præcep-
ta.

Perfectio
obedi-
entia: notè
est actio-
ne.

alio. Vadit & nescit. Doctius obediencia scivit. Si sciret, discenteret de lege, & etiam secum disputaret de intentione. Voluit attingere animo & promptitudine summa, quæ adeptus est in obediencia ignorantia: igitur ita perfectè obedivit; ut intentionem minime imperantis discerneret, nec in præcepto nisi præceptum discerneret. Legitima erat convariatio inter præcepta & promissa; sed prævaluit obediencia. Impossibile videbatur in Deo, dare filium, & auferre: concedere devotendum à patre morti: commendare risum, & in maestissimum flectum: asseverare domus successorem, ac perdere semen; in quo maius certamen rationis, quam amanti voluntatis: & abdicere promissionem, dum urgetur lege; ut vince-ret ipsi contradictionibus impossibile: si quidem spei contra spem validè credidit, ut perfectè legi contra legem obediret.

3 Vade. Prius dixerat Tolle. Actio subsequitur legem: & dicitur prius Tolle, quàm Vade; ut obediencia Abraham notesceret per actionem. Vade, & tolle filium tuum. Minime, Tolle filium tuum, & vade. Via erit, ut filium è medio tollat: & tollit filium, ut eat; quippe rutilat obediencie affectus, dum legem explicat, antequam perficiatur, perfectum opus. Tolle, & vade. Si prius iter, quàm tolleret; de præcepto discerneret, & intentionem discerneret: priusque tollit filium in holocaustum, ac in obediencie obsequium: igitur prævit operis in patre difficultioris perfectio, ansequam de intentione præcepti occurreret cogitatio. Magna obediencia ubi rationis summittitur studium: verum insignis, dum obediencie ratio rationis areet accessum: siquidem cum præceptum opus intendat, respondet obediens factio, priusquam respondeat.

4 Obediencia perfecta notatur per speculum, cum epigraphæ Ad omnia. Etiam potest designari in Echo, cum lemmate Omnibus. Doctius. Sanctius, quem corde veneror, iureque, ob insignia eruditionis & virtutis instrumenta Comment. in Daniel cap. 4. num. 14. reciprocum vocis imaginem, seu soni repercussionem, quàm Echo dictius, obediencie facit symbolum perfectioris. Cum primum accipit vocem, illam refert quammximè potest similem: exprimitque obedienciam operi promptum, cum haud aliter quàm in voce, voce constet præcipientis imperium: etenim dabit voci suæ vocem, & legis præscriptæ representabit imaginem. Nec tantum Cicero, ut ille ait, Echus seu vocis repercussionem, signat vocis imaginem (quem locum invenies Quæst.

Tom. II. Taut.

Tuscul. 3.) cum apud Poetas in usu frequenter sit. Virgilius Georgic. 4. v. 49.

Ubi concava pulsus Saxa sonant, vocisque offensa resultat imago. Horatius lib. 1. Carn. Od. 12. v. 3.

Cuius recinet iocosa

Nomen imago. Aufonius Epig. 10. & 47. Edyl. 3. & Eyst. 12. Claudian. lib. 2. in Eutrop. Silius Italib. 14. Ovid. lib. 4. Metam. Ex Græcis Euripid. in Hecub. & Sophocl. in Philoet. Appote obediencia dicitur imperij Echo, seu postlatis imago, quoniam magis quàm impirando, postestas agnovit obediendo.

5 Ecce Echo. Summittetur num de speculo cogitatio? Nequiquam, verum dicitur in obediencie obsequium, quodnam utrorum perfectionis symbolum? Quæque utrumque continet, deprompsit & brevi Ovvenus lib. 2. Epigr. 215. dicens:

Nil in se præter vocem vitale habet Echo,

Ut vivat vocem non nisi voce caret.

Videor mihi videre hac descriptione speculum vividius signum perfectioris obediencie: igitur speculum exprimit opera, & Echo dumtaxat verba: magisque in obediencia subditus iustificator operibus, quàm Echus adintra solummodo vocibus: igitur beatus qui factor operis, & non qui auditor obliiviosus factus. Sententia est celestis Magistri. Homo quidam (ait) habebat duos filios: & accedens ad primum dixit, Fili, vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem respondens ait: Nolo. Postea autem parentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit similit: at ille respondens ait, Eo Domine, & non iovit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Primus, non secundus. Primus fuit speculum, cui nihil nisi vox defuit; secundus verò Echo, qui præter vocem nil habuit: & minime adimplet voluntatem patris, & præcepta Superioris, qui ad obedienciam dat verba; sed qui sine verbis exactè demonstrat opera.

6 Deinde. Echo est hieroglyphicon obediencie, quippe & quamprimum, & quantoperè valet, etiam percussa reciprocatur vocem. Altius percussa altius exprimit, & perspicuius percipienti respondet. Mihi sanè semper creperum, quòd actus sit obediencie, resultans ex percussione vocis, & repercussione (ni percuterent imperio, qui principantur; minime à subditis repercuterentur: igitur procul opere, voce dumtaxat, aptius videntur mimici philocostimi, quàm per obedienciam subditi) quandoquidem liberè præcipitur, liberiusque responderetur, & in querimonias meditanter erumpitur.

Oo 2

Virgili

Horati

Obediencia est postlatis imago.

Ovven:

An Echo vel speculum perfectio obediencie signum?

Marth. 21. 23.

Cur speculum?

Obediencia sicuti iocosa.

Creperum ban num, quod ab invito.

Ul